

N:o 46.

Ank. till Riksd. kansli den 7 april 1899, kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring af 117 § skiftesstadgan.

Uti en inom Andra Kammaren väckt och till Lagutskottet hänvisad motion, n:o 101, anför herr *A. Wiklund*:

»Uti Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga om skiftesverket i riket den 9 november 1866, § 117, stadgas, att förste domstol i skiftes mål å landet är egodelningsrätt i hvarje härad eller tingslag, och skall denna rätt bestå af, utom domaren i orten, tre i landthushållning kunnige, inom häradet eller tingslaget boende, bofaste män, hvilka, på föranstaltande af domaren i orten, inför häradsrätten, genom socknefullmäktige efter förmedlade hemmantalet utväljas.

Dessa bestämmelser innefatta icke någon bestämd tid, för hvilken de sålunda utsedda ledamöterna inväljas, och kunna de följaktligen, om de så önska, bibehålla detta sitt uppdrag, så länge de för godt finna.

De frågor, som på grund af skiftesstadgan kunna hänskjutas till och skola afgöras af egodelningsrätt, äro utan tvifvel af den stora vikt och betydelse, att det vore önskligt, det endast sådana personer inväljas till ledamöter, hvilka ega de egenskaper, som erfordras för att på ett

tillfredsställande sätt kunna fullgöra det uppdrag, som blifvit dem anförtrodt.

Om emellertid efter valet erfarenheten visar, att utsedd ledamot icke eger de förutsättningar, som göra honom lämplig för utöfvandet af denna befattning, eller om invald ledamot, som vid valet varit för befattningen lämplig, sedermera af en eller annan orsak förlorar denna egenskap, så skulle sålunda ett mycket viktigt och magtpåliggande uppdrag för längre tid, än önskligt vore, komma att utöfvas af en person, som saknar därför erforderliga och nödiga kvalifikationer. Det synes mig därför, som skulle val af ledamot i egodelningsrätt böra ske endast för viss, bestämd tid. Snart sagdt alla andra kommunala förtroendeuppdrag lemnas numera endast för viss, bestämd tid, och är detta förhållandet sedan 1884 beträffande val af gode män i skiftesverket och alltsedan 1872 beträffande val af nämndemän, hvilka närmast kunna likställas med ledamöter i egodelningsrätt. Någon olägenhet deraf, att nyssnämnda val skett för viss, bestämd tid, har, såvidt känt är, aldrig uppstått, och erfarenheten visar, att, då valet fallit på rätt person, den afgående vanligen återväljes, såvida han varit villig mot-taga omval.

Visserligen kan invändas, att betänkligheter förefinnas mot att göra dem, som skola vara domare, valbara endast för viss tid, men här är icke fråga om embeten, hvilkas innehafvare Kongl. Maj:t eger rätt att utnämna, utan här gäller frågan endast ett bland de många kommunala uppdrag, som de röstberättigade böra ega tillfälle att lemna till den, för hvilken de ega det fulla förtroendet.

På grund af hvad jag nu i korthet anført, får jag värdsamt hemställa, det Riksdagen för sin del ville besluta, att 117 § i Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga om skiftesverket i riket den 9 november 1866 måtte erhålla följande förändrade lydelse:

Förste domstol i skiftesmal å landet är egodelningsrätt i hvarje härad eller tingslag. Ordinarie domaren i orten är deri ordförande, derest icke, vid hans förfall, efter hvad särskildt stadgadt är, annorlunda af vederbörande hofrätt förordnas, eller Kongl. Maj:t, på invånarnes gjorda anhållan eller eljest förekomna anledningar, för större eller mindre distrikt, skulle i nåder finna godt att särskild person dertill utse. Ledamöterna i rätten utgöras af tre i landthushushållning kunnige, inom häradet eller tingslaget boende, bofaste män, hvilka, på föranstaltande af domaren i orten, inför häradsrätten, genom socknefullmäktige, efter för-

medlade hemmantalet utväljas för en tid af sex år. Afgående ledamot kan återväljas. Uppstår laga förfall för ledamot, kalle ordföranden ojäfvig god man i dess ställe. De inom socknarne i häradet eller tingslaget valde gode män kunna ock till ledamöter uti egodelningsrätten utses; dock få de icke såsom domare handlägga skiftesmål, dervid de som gode män biträdt.

Ledamot i egodelningsrätt skall, innan han i rätten inträder, domareed aflägga, der han ej den ed förut svurit.»

Grundsatsen, att domare ej utan ransakning och dom må afsättas, i nästan alla kulturländer erkänd såsom en hörnsten i samfundsordningen och hos oss omgifven af grundlags helgd, är enligt utskottets förmenande af den vigt, att hvarje förslag, syftande till rubbning af eller inskränkning i densamma, bör upptagas med största betänksamhet. Såsom ett steg i sådan rigtning måste emellertid betraktas, om de folkvalda ledamöterna i egodelningsrätterna i enlighet med motionen gjordes beroende af omval efter vissa år.

Utskottet instämmer visserligen med motionären deri, att på grund af den stora vigten af de frågor, som enligt skiftesstadgan kunna komma under egodelningsrätts pröfning, det är önskligt, att endast sådana personer väljas till egodelningsrättsledamöter, som ega erforderliga egenskaper att tillfredsställande fullgöra uppdraget, men utskottet finner på samma gång i dessa frågors betydelse och ofta särdeles svåra beskaffenhet en anledning, hvarför man bör söka åt egodelningsrätten bevara den insigt, skicklighet och erfarenhet, som i regel endast en längre tids tjänstgöring derstädes kan skänka. Man kunde visserligen säga, att föga anledning finnes att befara, att ett stadgande rörande val på viss tid skulle medföra för täta ombyten inom rätten, då en afgående ledamot, som visat sig lämplig för uppdraget, antagligen, der han sjelf så önskade, oftast komme att vid tidens utgång omväljas. Men erfarenheten talar ett annat språk. Inom flera delar af vårt land har det nemligen visat sig, att bestämmelsen, att nämndemän väljas endast på vissa år, medfört betänkliga rubbningar i kontinuiteten inom häradsrätterna. Så eftersträfvansvärdt, som uppdraget att vara ledamot i egodelningsrätt på grund af dermed förenade ersättning och sociala anseende lär betraktas, torde det vara grundad anledning att befara, att, derest den i motionen föreslagna

ändringen genomfördes, ombyte ännu oftare än beträffande nämndemän komme att ega rum.

Den af motionären åberopade analogien med nämndemän synes utskottet för öfrigt icke utgöra något skäl för den ifrågasatta lagändringen. Dels har, enligt utskottets mening, förändringen i bestämmelserna rörande den tid, för hvilken nämndemän väljas, ingalunda visat sig vara af så lycklig verkan, att densamma manar till efterföljd, och dels lär det böra komma i betraktande, att de folkvalda ledamöterna inom egodelningsrätten ega en väsentligt annan ställning än nämndemännen inom häradsrätten. Under det de senare ega endast kollektiv rösträtt, hafva egodelningsrättens ledamöter personlig sådan, och med det stora ansvar och inflytande på rättens beslut, de i följd häraf ega, vore det synnerligen betänkligt, om de genom att underkastas omval ställes i ett beroende af sina valmän, hvaraf de kanske icke alltid skulle känna sig oberörda.

Otvifvelaktigt förekommer stundom, att en egodelningsrättsledamot förverkar det förtroende, som legat till grund för hans utseende till befattningen, men utskottet kan icke inse, att detta förhållande, hvilket lika väl kan ega rum i fråga om andra domare, utgör någon anledning att särskildt beträffande egodelningsrättsledamöter bereda möjlighet att återkalla uppdraget. Lika litet kan utskottet finna någon sådan anledning deri, att egodelningsrättsledamöterna utses på grund af val inom kommunerna. Så är förhållandet jemväl med andra domare, såsom rådmän i de flesta städer, utan att någon ifrågasatt, att desse skulle kunna aflägnas från sina befattningar annat än efter laga dom. Den rätt, som i vissa fall tillerkänts menigheterna att få välja sina domare, har nog sin stora vikt och betydelse, men längre än till sjelfva valet synes denna rätt icke skäligen böra sträckas. Så snart den sålunda utsedde domaren är vald, kräfver intresset af rättskipningens lugna och af personliga inflytanden oberörda gång, att han tillerkännes samma säkra ställning som andra domare.

Af de anmärkningar, som framstälts mot nu rådande förhållanden på detta område, synes utskottet största betydelsen böra tillmätas den, att egodelningsrättsledamöter enligt gällande bestämmelser äro oförhindrade att kvarstå i befattningen, äfven sedan de af ålderdom blifvit mindre lämpliga att utöfva densamma. Utskottet håller emellertid före, att detta förhållande icke skäligen bör föranleda till en sådan lagändring som den af motionären föreslagna, utan att, derest någon åtgärd till afhjelpande af berörda olägenhet anses böra vidtagas, lämpligast liksom

ock fullt tillfyllestgörande vore att stadga en åldergräns för behörigheten att tjänstgöra såsom egodelningsrättsledamot.

Härom föreligger för närvarande intet förslag, och får utskottet alltså, under återopande af det anförda, hemställa,

att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 7 april 1899.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herrar *Nilsson, F. Andersson, J. Anderson, Jönsson, E. Svensson, N. Svensson* och *Wiklund*, hvilka ansett, att motionen bort af utskottet tillstyrkas.

Herrar *Husberg, C. F. Pettersson, P. G. Petersson* och *Redelius* hafva begärt få antecknad, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.